

Тихомир Несѝоровић/ПАНСИОН ГОСПОЂЕ ХАЏИВУКОВИЋ

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензент
Љубомир Ђорилић

Тихомир Несторовић

Пансион Госпође Хаџивуковић

РОМАН

ПРОМЕТЕЈ

Нови Сад
2022.

ПАНСИОН ГОСПОЂЕ ХАЦИВУКОВИЋ

Ово је почетак моје приче. Али и још једне – животне приповијести госпође Теодоре Данилове Хаџивуковић из града В.

На први поглед обје су доста сличне, али су, ипак, и знатно различите. Исто им је што су искрене и душевне, што ниједна нема крај, што се први пут помињу и овако заједно казују, и што то чиним баш ја - Симон Милкић са Бистричке висоравни. Различите су по томе што је моја прича краћа. Траје тек нешто више од педесет година, а Госпођина, упркос томе што се пружа кроз три вијека и два миленијума, још увијек је свјежа.

Моју причу тек сада откривам, уобличавам је и слажем. Ништа у њој нећу тајити, јер желим да баш таква буде сачувана и заувјек упамћена, па да и она, када за то дође вријеме, постане нечији завјет, као што је то случај са Госпођином, и да тако прерасте у приповијест. Зато их обје истовремено и казујем. Тако су увјерљивије и јасније се преплићу, због чега их више и не могу раздвојити.

Додуше, и да су одвојене, наше приче биле би занимљиве, свака на свој начин, а једна без друге у казивању би имале само обичан приповједачки, раван и хронолошки ток. Можда и помало срамежљив, покајнички и сјетан што би изазивало сажаљење и саосјећање, а тако нешто било би погубно и за Госпођу Хаџивуковић и за мене. Ако би остале такве, најбоље је да се забораве. Међутим, оне то не заслужују. Ово што се у њима казује није за жаљење, већ за наук и понос – за памћење. Баш у оном облику у каквом су се и збиле. Нису ни мелодраме, ни жалопојке. Ни жал за прохујалим временима, нити за сјенкама минулих љубави. То, особито, не. Искрене су па, вјерујем,

никада се и неће заборавити.

Овако увезане, и моја прича и Госпођина приповијест, биће још издржљивије и постојаније. Зато и могу да опчине слушаоца, или читаоца, да му обујме сва чула.

Неочекивано су се уплеле једна у другу средином двадесетог вијека. Госпођина приповијест је тада већ увелико текла. Започета је крајем деветнаестог вијека, трајала је цио двадесети, а наставила се и у двадесет првом вијеку. Тако је и прерасла у легенду. Скоро дупло је старија од моје приче која се, упркос томе, лако уклопила у њу. Било јој је потребно да је прихвати неко садржајније и поузданије казивање, да је подржи, помогне да се раскрили и да се коначно и она почне објашњавати, те да у неко доба прво постане мој завјет, а онда и сама приповијест. Зато је као Богом дата приповијест отмене и необичне Госпође Теодоре Хаџивуковић да у њој дјелимично своје мјесто нађе и моја животна прича.

У ствари, и Госпођином животопису, упркос томе што је опсежнији и на вишем нивоу, требала је искрена подршка. Чврста и јака, пошто је унеколико већ почео да блиједи и клеца због дугог ћутања и скривања, па је запријетила опасност да прерасте у пуко препричавање и оговарање и тако расплинут да се измјести из свог правог, главног и животнијег тока, слично ријечи када јој прокопају ново, уже и тијесно корито. Таква разводњена и поједностављена Госпођина приповијест поново би постала обична, интригантна градска прича којој би сваки нови казивач могао скраћивати основну, дугу нит, стављати преко ње своју потку и шаре које јој не би одговарале. Оскрнави би је, а то би био превелики гријех.

На срећу, од када су се моја прича и њена приповијест сплеле, утопиле се и сјединиле једна у другу, и пошто их почињем вјерно казивати, мојој причи и Госпођиној приповијести шаролико или неподесно скраћивање више се не може догодити. Њихова веза је постала нераскидива упркос томе што су обје задржале свака своју самосталност и интимност, у овом облику имају заједничку и основу и потку, јаче и издржљивије приповједачке нити, чвршће ткање, које ја, Симон Милкић, пажљиво снујем и ткам у постојаним бојама којима не пријети опасност да ће икада изблиједити.

Можда баш због тога у посљедње вријеме све чешће преданом лебде успомене на град В. у коме сам, као гимназијалац, провео четири школске године. Личе ми на снове – недосањане и одсањане, на прекинуте и оне што се цијеле ноћи понављају – највише на сјећања која личе на повјесма михољске паучине што се расплину по пољима, по њивама, парковима, шумама – свуда, посебно ујутру када их обасјају први сунчеви зраци док су још окићене ситним, једва видљивим капима магле, па бљеште као ниске драгуља подсјећајући на вилинске косе разасуте докле год око може да види.

Сјећања на В. подијелио сам на ране – *гимназијске*, затим на оне *накнадне* – настале током мојих бројних, каснијих посјета граду, као студента и као задовољног човјека, и на *завјетне*, ништа мање значајне од претходних. Ма како да сам их разврстао и назвао, она су сада лепршава и бешумна, врела и јасна, захтјевна и питома. У ствари – најчешће се јављају она за које сам мислио да су само задоцњели ехо свега због чега их памтим и чувам у дубини моје интимае.

И раније су ми се јављале успомене на тај град у који сам стигао јутарњим возом средином шездесетих година двадесетог вијека. Увијек су биле интензивније и насртљивије у вријеме михољског љета, али не овако јако и захтјевно као сада. Лебдење мојих успомена има устаљен редослијед. Одређен и тачан, па се због тога најприје јављају оне најстарије, настале с првим кораком на градској жељезничкој станици, па онда иду у низу, једна за другом, све до данашњих дана, јер је сваки сусрет са градом В. стварао нове призоре који су се временом претварали у сјећања и таложили се изнад оних претходних, настављајући тако невидљиву, непрекидну и чврсту ниску сличну сјаним михољским паучинама.

Слике тог града и људи које сам у њему упознао, док сам био гимназијалац, и сада ми, на почетку осме деценије живота, титрају слично звијездама. Јављају се и обзнањују, упркос томе што су бешумне и лепршаве. Редају се и шире. Буде једна другу. Подстичу и оне давно потиснуте да се појаве и заузму своје мјесто у тој дугој ниски сјећања, али и оне које су се временом истањиле и постале сјенке. Те јаче и свјежије успомене надоје оне слабије неком невидљивом снагом, оснаже их и охрабре,

па се онда све заједно јаве у мојој интими. Престају бити ехоранијих догађаја. Бивају разговјетније.

То са успоменама на В. је значајан дио моје интими, јер су трајније од свих других, нарочито с почетка јесени. Баш увијек у то доба године, као да им је тада заказано или наређено окупљање, све јаче навиру. Ваљда је то тако са људима у поодмаклим годинама, кад дође вријеме да инвентаришу свој живот, завире у властиту прошлост. Да процијене да ли су испунили или не Божије и људске законе, јесу ли извршили постављене им *завјетје* – личне и примљене од других људи који су их некада одабрали и завјетовали их да то и то учине умјесто њих.

Све то са мојим успоменама догађа се баш сада јер им је опет, ко зна по који пут, пристигло јесење михољско вријеме када се шире сребрне паучине. Почеле су да се полако роје за свој усудни наступ. Лагано се буде. Једна за другом, или једна другу, а то је сигуран знак да и у мени почиње одговорна и захтјевна обавеза личног преиспитивања. Због тога и знам да ми и сјећања желе помоћи да реалније и искреније оцијеним сам себе и увјерим се да ли сам испунио све законе и *кључни завјетј*?

Велико је то питање, а ни одговор на њега није ништа мањи. Ипак, надам се да могу испунити задаћу захваљујући лебдећим успоменама које су моја животна прича.

У ствари, све у мом животу најчвршће је везано за град В., много јаче од онога из каснијег периода, мада садржајнијег, дужег и богатијег. А како и не би тако било када сам у В. заволио... Признајем, искрено. Снажно... Непреболно... Да...

У овом граду сам и *завјетшван*. Чврсто. Одабран сам за тако нешто. Завјет није нимало једноставан, веома је обавезујући. Преостало је још само да у В. учиним још један мали, одлучујући корак, па да и њега испуним, након чега ће све у мом животу бити намирено и одужено.

Конкретно, први дио завјета је већ испуњен. Још је преостало, а то је мој велики терет – да ја испуним други дио: преузети завјет пренесем на неког другог ко ће га дуго, као и ја до сада, носити и, на крају, како је и завјетовано, у потпуности га испунити. На срећу, и за то сам пронашао рјешење - изабрао сам простодушно људско биће које ће то обавити. Остало је још да га и лично завјетујем. Да на њега пренесем обавезу. Онда

мирно могу рећи – умирио сам своју душу. Скинуо сам са себе велики терет! Преголем, и претежак. Да... Баш тако.

Када тај *завјет*, којим сам давно неочекивано и чврсто био обавезан, коначно пренесем на другог, доказаћу да сам се све то вријеме чврсто држао задате ријечи и да сам сачувао неизбрисиве успомене на оног ко ме је добром вољом и повјерењем одабрао за тако одговорно дјело. Уз све то, да уједначим и још чвршће и трајније међусобно преплетем моју причу и Госпођину приповијест. Да их сачувам и казујем.

Долази вријеме да и тај завршни, обавезујући, додатни дио завјета, ништа мање лакши, извршим у цјелости.

А то што моје успомене неодољиво личе на звијезде јесте због тога што ме та небеска тијела још од раног дјетињства опчињавају својим титрајима и сјајем. У то сам чврсто увјерен, јер и моја сјећања пулсирају као и далеки одсјаји звијезда, што ме увијек дубоко гане у најскривенијем дијелу властите душе. Ето, баш зато су ми успомене и звијезде сличне. И препознатљиве. Само ја осјећам и знам да су у неком тајном међуодносу.

Звијезде жмиркају. Цакле се и просипају сјај по небеском своду. Слично се и успомене редају и сјакте. Звијезде трепну два-три пута, умање се и умире, па се чини да ће се угасити и пасти на земљу. Да ће заувјек нестати. Међутим, природа је уредила да се то не догоди, јер звијезде неко вријеме лебде у небеским тамнинама, па поново бљесну и учврсте се просипајући блиједожуту свјетлост, као да их неко изнова потпаљује.

Тако и моја сјећања. Ни она се, слично звијездама, не смирују. Стално су у покрету, нарочито с јесени. Буде се, умножавају и јачају, мада и блиједе. Кад се догоди ово посљедње, чини се да су им остали само обриси, ореол, а да средина почне тамнити. У том часу, да ли у мени или око мене, изненада се нешто догоди, па се оне поново јаве, набрекну, ојачају, заузму још сигурније мјесто у мојој интими. У то сам се безброј пута увјерио. И увијек сам знао да успомене осјећам, а да звијезде посматрам најчешће кад сам усамљен, као на некој беспутној планини. На далекој глувој врлети на којој се осим неба, сунца, мјесеца и звијезда ништа друго и не види. Једино се могу јављати моје успомене. Извјесно да је томе разлог што сам далеко од људи,

одвојен од свих. На каменој планинској висини могу на миру да пребирам сјећања и бројим звијезде. Успомене могу у тишини, на осами, да сврставам и редам према својој жељи, а звијезде да памтим како хоћу и које хоћу.

Због тога, и звијезде и успомене имају значајно мјесто у мом бићу. Једне волим да посматрам, друге да пребирам, да их палим и распламсавам кад почну да копне, кад отежају, полако се топе и пријете да ће се отањене заувјек избрисати. Тада ми звијезде помажу да призовем своје успомене и да их сачувам. И то је, вјерујем, нека врста завјета? Закона? Обавезе? Усудишта? Шта ли већ?

Звијезде на сјеверном дијелу неба су бројније, сјајније и бљештавије. Личе на ројеве свијетлећих небеских пчела. Једна је на свом дијелу неба посве усамљена. Није у роју, а личи на његову матицу, на космичку краљицу. Увијек је на истом мјесту, на истоку. Тамо гдје се ујутру јавља сунце. Једина је звијезда са бијелом свјетлошћу. Крупна. Најјаснија. Раскошна. Она не жмирка. Сија уједначено као да је на неком постољу, на небеском трону, па зато и не трепти. Постојана је.

Прва се јавља још с вечери, чим се почну дужити сјенке и небо тамнити. Засједне на свом устаљеном мјесту и засија. Онда се око ње, у великом кругу, почну палити и друге звијезде, па се та појава прошири по цијелом своду, све докле види људско око. Због тих њених уочљивих особина, или се мени само причињава шта се догађа са том необичном, краљевском звијездом, назвао сам је - Источна. Посве обичним именом, али изражајно рјечитим, богатим, причљивим, препознатљивим... За мене вишезначним.

У њеној близини никад се не појављује мјесец. Чак јој се не приближава ни у вријеме уштапа, кад је најкрупнији, велики и моћан, са необичним нејасним тамнинама на диску, са својеврсним сликама које одувијек распаљују машту људи од када је сунца, звијезда и мјесеца на небу.

О уштапу мјесец се рано, још у сутон, јавља на обзорју, скоро истовремено када и Источна, и то баш чим сунце почне да јењава и да залази на супротној страни свијета, на западу, па зато и он и звијезда загосподаре небеским шаром.

Мјесец је у тој својој четврти најсјајнији и округао, али

упркос томе, не успијева да засјени Источну звијезду, него како ноћ одмиче а не успије да је надјача, лагано крене својом устаљеном, васионском путањом ка смирају дана, па тек ујутру, кад угасну све звијезде, сачека Сунце, па се и он сам некамо скрије.

Слично је и са Источном, само што се она не помјера са свога мјеста. Сија с вечери све док се цијело небо не оспе звијездама. И оно сјеверно и оно јужно. У праскозорје, прије свитања и првих сунчевих зрака, она и даље буде најсјајнија, а кад се исток зарумени, наједном нестане. Сакрије се у небеској модрини. Поново се јавља наредне вечери на истом мјесту и у исто вријеме.

Звијезде на југу су ситније, стидљивије и рјеђе. Далеке су. Оне и највише жмиркају. Касно се роје, рано се гасе, па њих ријетко када посматрам.

Слично је и са мојим успоменама. Скоро идентично као и са звијездама. Свака од њих посједује своје ројеве сјећања, али и тачно одређено мјесто у њему. И оне су интензивне, сјајне, бљештаве. И све остале које ме као ехо подсјећају на неког или на нешто. И сјећања међу собом, имају једну своју заједничку успомену, главну за све своје скупине и ројеве. Она која никад не гасне, редовно се јавља тачно у одређено вријеме. Има свој ритам и пратиље – такође трепераве које нису значајне као што је она, али су увијек присутне у мојој души. Оне, као ни главна, никад неће постати сјенке минулих времена. То сигурно знам. Њих се не смијем ослободити, јер ми баш оне хране, подржавају и освјежавају мања сјећања да не би временом постала ехо.

Свако од људи на нашој плавој планети има ту једну, главну, крунску успомену – само његову. Источну звијезду може видјети сав свијет, личну, највећу и тајну, једино може да види и осјети само онај у чијој се интими налази – у коме је највећа тајна скрита.

Моју властиту успомену ја, Симон Милкић, добро знам, па упркос томе што је до сада била скрита, нас двоје смо у некој нама препознатљивој и чулној вези. Нераскидивој.

Уз њу, чврсто вјерујем, која је пресудна у личном пабирчењу властите душе, лакше се увјерим да сам збиља испунио законе и Божје и људске, и највећи дио наметнутог завјета. Зато и

осјећам да је баш сада дошло вријеме да је обзнаним. Да је више не скривам и не тајим, да и она буде на јави – главна и сјана – као Источна звијезда.

Тај значајан, обавезан и неизбјежан посао учинићу у В. Нек прво у том граду сазнају за њу; нек се увјере да је искрена, да је нарасла и сазрела; да јој је постало тијесно у мени. Потребно јој је више простора. Казивање о њој је веома важно због скидања свих велова тајни који су је годинама прекривали. Толико је заслужила. Показаћу је свима... Осим... Једино ће заувјек остати скривена и непозната ономе за кога је везана... Другачије, изгледа, и не може бити.

Објавићу је тако што ћу, већ сам рекао, и моју причу и Госпођину приповијест, казивати истовремено и упоредо. И искрено до краја. Разоткрићу их у цјелости. Ако то не учиним, бојим се да ће се оне даљим тајањем и скривањем у самом чворишту моје интима сасушити, угасити, истопити и нестати, а без те тајне моја прича никад неће постати приповијест, па ће се заборавити.

Да би је обзнанио неопходно ми је да то чиним поступно. Да не наглим, али ни да буде стидљиво и тајно. Него редом. Да последије тога пребирам све једну по једну своју успомену, од оне најстарије, па до ововремених, да и тако за њу створим довољно мјеста да се може раширити и показати у свој својој раскоши и значењу.

Међу првим успоменама на В. и његове људе је она на мог Станишу, друга из школске клупе, посљедње у реду до прозора. Он је увијек, од првог часа када смо и званично постали гимназијалци, па до посљедњег звона уочи матуре, тихо, једва чујно, испуштао преко скоро затворених усана ријечи, или кроз нос – никад нисам утврдио како је то чинио – *Осу се небо звијездама*, али не оне из *Руковешти* Стевана Мокрањца, иако су личиле. Станиша је то чинио пуне четири године.

Ипак, није то моја најсјајнија, главна успомена, мада није далеко од Станише и његове пјесме.

То његово необично звиждукање, или шиштање, на сваком часу нико осим мене није чуо, па чак ни двије дјевојке које су сједиле у клупи испред нас. У једну од њих, у крупнооку Весну,

Станиша је био и заљубљен.

Чим би професор изашао из учионице и настала уобичајена ђачка ларма, он је тој једноличној, досадној и шиштећој мелодији додао стихове – примицао се Веснином уву, па полугласно запјевушио:

*Осу се небо звијездама
к'о равно њоље овцама.*

На то би се Весна љутито окренула, па би му, испрва, скоро шапатом, да само чује он, а касније разговјетније рекла:

- Сељак!

Потом би се закикотала и изашла из учионице. Станиша би се, потом, завалио у своју столицу, као да се ништа није догодило, па би још гласније, све вријеме одмора, чак и оног петнаестоминутног, послије трећег часа када се дијели ђачка ужина, настављао да звиждука своју мелодију, да би се, прије уласка професора, поново примакао Веснином уву.

Станиша је увијек звиждукао и пјевушио само та два стиха са осам ријечи. Никад му није досадило то његово наивно и безуспјешно удварање које Весна није услишила, бар ми се у те четири гимназијске године чинило тако, а ни њој није додијало да му узвраћа само једном једином ријечју, са пет гласова – *сељак* – коју је, такође, све вријеме нашег заједничког школовања, неморно понављала. Том ријечју није успијевала да га умири, јер би се он прије почетка следећег часа, поново нагињао до њеног ува и пјевуцкао два стиха са осам ријечи.

Станиша је убрзо начинио нову стратегију – проширио је пјесму. Сада је пјевао цијелу прву строфу:

*Осу се небо звијездама
к'о равно њоље овцама.
Овцама нема чобана
до једно дијете Рагоја
и оно лудо заспало.*

И Весна је промијенила свој прекорни монолог. Уз оно *сељак* додавала је:

- Досадан си!

Морам признати да сам и ја био тог мишљења, али никад за четири године нисам замолио Станишу да престане звиждука-ти и пјевати ту митску пјесму, која у стварности, када је изводе прави музичари, има очаравајућу, заносну арију.

Неколико пута сам, нарочито кад су биле писмене вјежбе из српског језика, покушао да га замолим да ућути, да ме не омета у раду, али сам се у посљедњем тренутку заустављао. Уздржавао сам се да не повриједим мог искреног и бескрајно заљубљеног школског друга.

На полугодишту првог разреда нашао сам у књижари збирку народних пјесама у којој је била и та пјесма. Научио сам на-памет свих њених тринаест стихова, чак боље од Станише, али му то никад нисам признао. Ћутао сам.

Да сам се толико навикао на то Станишино звиждукање и пјевање уз Веснино уво и да је оно било толико увријежено и у мом бићу, схватио сам крајем трећег разреда када он због прехладе три дана није долазио на наставу. Све је око мене тада било празно, нијемо и глуво, упркос уобичајеној ђачкој вреви у учионици. Чинило ми се да ми је нешто значајно украдено или отето. Чак ми је и наша клупа била преголема и празна, а без Станише изгледала је пријетеће.

За та три дана Весна се ни једном није окренула ка мени нити је питала за Станишу. Сједила је мирно. Само сам примијетио да кришом гризе нокте и непрестано врти оловку у рукама, што раније није чинила.

Све се вратило у колотечину када је Станиша дошао у школу и наставио свој ритуал са пјесмом и звижањем. Посебно је то било значајно за мене, али и за Весну.

Додуше, понекад сам пожелио да и ја ту пјесму, само мени знаним поводом, пјевушим у својој ђачкој подстанарској соби, нарочито од почетка трећег разреда. Тај разлог неко вријеме крио сам и од самог себе. Наивно, скоро дјечачки, а онда сам признао - такође, сам себи - да сам се и ја заљубио. Страсно. Без ограничења. На тај начин први пут у животу. Снажно. Ватрено. Ненадано. Цијелим бићем.

Тада је заискрила, засјала и појавила се та моја главна и сјај-на успомена. Дуго сам је тајио... Предуго... До овога трена.

Тек тада ми је било јасно зашто је мој Станиша звиждукао ту наоко досадну мелодију и зашто је прије наставе Весни на уво пјевао њена два стиха, а на крају одмора и прије почетка следећег часа цијелу прву строфу о младом чобанину Радоју који је заспао чувајући овце.

У ствари, та музика има неку скривену, необјашњиву снагу која јуноше, какви смо тада били Станиша и ја, храбри, подржава и кријепи. Не дозвољава им туговање, потиштеност и малодушност. Уистину је помагала, није ми било јасно на који начин, али знам да је уз њену помоћ у нама јачала љубав. Бујала је и никад се није гасила.

Једино, за разлику од Станише који је то чинио Весни пет или шест пута на дан, ја нисам био у прилици да се на крају часа примакнем уву дјевојке коју сам волио, јер је она била у првом разреду и на другом спрату школске зграде.

Сјећам се само да сам послије посљедњег часа у гимназији, пред матуру, загрлио Станишу и гласно, скоро грлено и без устезања, запјевао:

Осу се небо звијездама...

Зачудо, пјесму је одмах прихватила и Весна, а онда и цијели разред. Орило се у нашој учионици, а онда смо сви, пјевајући о небу, звијездама, ливади, Радоју и овцама, загрљени изашли из зграде. Весна је Станишу ухватили испод руке, а он ју је пољубио. Био је то крај нашем младалачком, безбрижном, слатком и миленом гимназијском животу. Послије пјесме разишли смо се на дворишној капији, свако на своју страну – започели смо нову животну стазу – кренули у будућност.

Остао сам посљедњи. Окренуо сам се према школи и поконио јој се. Сагео сам се скоро до земље. Слично као кад се вјерници погну пред иконостасом. Опростио сам се од моје гимназије... И... Онда сам то учинио још једном... Овога пута дуже сам био повијен спуштених руку низ тијело... Кад сам се усправио, десну руку ставио сам на груди... Да... Личио сам на неког државника који по протоколу приликом значајног догађаја поздравља заставу и почасни строј... Још је само требало да се чује химна.

И то је био опроштај. Јачи. Искренији. Свечанији... Знао сам да је и посљедњи... Растанак... Готово... Изговорио сам њено име и пожурio да стигнем моје раздрагане пријатеље. Нико до њих није примијетио моје ритуално опраштање испред школске зграде... Нико. Што сам желио – и учинио сам.

Осјећања су ми се ломила и мијешала. Стасао сам у одговорног и доброг момка, али ме је нешто и гушило – главна и сјајна успомена – мој тајни непробол... Све до сада.

* * *

Успомене на В. поредао сам по редослиједу. Онако како су и настајале. Мислим да су ми све на броју. Да ни једна не изостаје и да желе да их сада објелоданим, јер сам и њих дуго скривао и потискивао, чини ми се да сам их, као и ову главну, непотребно и прекомјерно тајио. Све се јављају и зато их морам разоткрити, јер је и на њих дошао ред. Сазреле су. Ни једна ме није издала, нити ми промакла. Уосталом, све су оне моје.

Крећем од прве. Од оне на жељезничкој станици, када је мој воз у В. довезла велика парњача дан прије почетка наставе у гимназији. То је, у ствари, био посљедњи воз кога је вукла гарава локомотива, јер су већ од поноћи у саобраћај уведене велике, снажне зелене, америчке дизел-машине са продорнијом и оштријом сиреном. Јасно их се сјећам, али и оних црвених, електричних које су знатно касније пристигле на наше пруге и оглашавале се чудним писком, сличним дјечијим вашарским трубицама.

Не знам зашто, али су возови и њихове сирене у мом животу веома значајни. Никада нисам могао на то питање наћи одговор. Можда је то због тога што их слушах још од раног дјетињства и што се у нашој кући, али и у селу, вријеме одређивало према оглашавању возова који су пролазили пругом.

У град В. дошао сам из родне Бистрице, села смјештеног на пространом платоу обронака дуге и шумовите планине, иза којег се, преко пруге и рјечице, ка обзорју простирала пространа равница, чији се крај губио у сивој измаглици, па и у сунчано љетње вријеме када је видљивост била јаснија.

Из моје Бистрице, са заравни која по њој носи име, видјело

се цијело небо, а ноћу све звијезде на њему. И оне ројевите, и Источна, и оне на његовом сјеверном дијелу, и оне удаљене, жмиркаве на југу. Родна кућа је челом, лицем, како се то на нашим брдима вели, била окренута према истоку. Зато сам, још у раном дјетињству, уочио ту јасну, усамљену звијезду и велики, сјајни мјесечев диск на том дијелу неба који јој се никада не приближава.

И прозор моје собе био је према истоку, па сам љети могао до миле воље посматрати небо по коме су биле просуте звијезде. Чини ми се да сам још тада успоставио неку тајну везу са звијездама, са Мјесецом и са том чудесном Источном, па сам касније у животу, али и сада понекад, многе догађаје, људе, предјеле, појаве и све остало несвјесно поредио са тим небеским тијелима. Свакако прво успомене на В., на његове људе и на све што ми се у те четири гимназијске године догађало, почев од тренутка када сам помало уплшен стигао на његову жељезничку станицу.

Било је недјељно јутро када сам пошао у В. Отац и ја дошли смо на нашу бистричку станицу у цик зоре, јер је у то вријеме пролазио локални, раднички воз. Пруга је била магистрална, веома значајна саобраћајница, са пуно возова, а само су се ујутру, у подне и увече заустављали путнички возови на „нашој станици“. Тако смо звали усамљену зграду на спрат, окречену блиједом нијансом окера, што је, када је изграђена пруга прије шездесетак година, била службена боја за све жељезничке зграде.

„Наша станица“ је у приземљу имала двије службене просторије, невелику чекаоницу и тријем окренут према прузи. У већем одјељењу радила су двојица жељезничара, обојица из нашег села. Један од њих, Стојанча Митрин, био је шеф, па је због тога и продавао карте путницима, примао и слао робу, а пред наилазак брзих и експресних возов, дању је, укипљен као споменик, стајао поред шина са високо подигнутим црвеним барјачићем у десној руци. Станица ноћу није радила. Само су биле упаљене двије сијалице на њеном прочељу да би возно особље могло прочитати њено име. Писало је црним крупним словима, ћирилицом и латицом, на бијелој широкој дасци: *Бисџрица - Bistrica*.

У другој службеној просторији стајала је велика вага за

мјерење робе, а та је просторија уједно била и магацин. На њеним вратима писало је: *За денчани ѿерей*. Због тога је за сву дјецу на Бистричкој висоравни, а за мене нарочито, та просторија била од великог значаја, јер је она, ето, била намијењена за нешто посебно, за много важно, чак свјетски битно – *За денчани ѿерей*. И то са великим словом З на почетку.

Сви смо мислили да такву просторију има само „наша станица“ и да је због тога веома битна на цијелој прузи, јер једино она има собу за *денчани ѿерей*, па ма шта да је то значило. Чврсто смо вјеровали да је то што пише изнад њених врата много важно за цијелу државу? И то у нашој Бистрици!

За мене је била још дража јер у ту просторију, тако битну, кад год хоће, може ући Георгина, моја прва дјечачка симпатија мирисне риђе косе. Ријеч љубав у нашем селу никад се није изговарала, а да јесте, онда би Георгина била и прва љубав Симона Милкића... То сам схватио баш тог јутра чекајући воз за В. када је започињао мој нови животни круг.

Због те собе *За денчани ѿерей* нисам волио Георгинину мајку Ристану, јер је у њој зими, свјетски значајној просторији на нашој станици, држала кацу са киселим купусом и саксије са цвијећем које су од прољећа до јесени биле окачене на балкону њиховог стана, али и дуж станичног тријема. Никако нисам могао да се помирим с тим да та дебела шефова жена, увијек рашчупане косе, па ма колико да је пута родила моју риђокосу љубав, ту држи купус опорог, ускислог мириса и да претаче расо!

Много година касније сазнао сам да је *денчани ѿревоз*, у ствари, општи назив за све врсте терета који се превози бродовима и возовима и да на свим магацинима поред пруге пише да су *За денчани ѿерей*, али, упркос томе, жељезничка станица у Бистрици за мене није изгубила ништа на значају. А како би то могло и бити кад је у њој живјела најљепша риђокоса дјевојчица мирисне косе, милозвучног имена Георгина.

Када би стизали локални возови, Стојанча је црвени барјачић држао усправно уз тијело. Тако је било правило на жељезници, а прије кретања воза огласила би се његова пиштаљка; барјачић би нагло подигао увис и повикао машиновођи:

- Може, мајсторе!

Када се сиреном огласи локомотива, шеф би барјачић ста-
вљао под лијеви пазух, а онда би, по војнички, десном руком са-
лутирао машиновођи и кондуктерима, па би још дуго стајао на
перону гледајући за возом, све док композиција не би замакла
за кривину, километар или два даље од станице. Када застуди и
буду падавине Стојанча би све то чинио испод тријема стани-
чне зграде.

Други жељезничар, ражаловани подофицир, Танасије Гр-
бић, био је скретничар, јер је наша станица, осим главног, про-
лазног колосијека, имала још два помоћна, који су служили за
укрштање возова. На њима су путничке и теретне композиције
често чекале да протутње међународни возови.

Стојанча и Танасије били су рођаци. Шеф је становао на сп-
рату наше мале станице, а Танасије у бараци иза ње. Обојица су
у дворишту гајили свиње и кокоши. Грбић је још имао и краву.
Када нису били на служби, продавали су путницима воће.

Док нисам дошао у В. често сам се искрадао из куће и одла-
зио до пруге. На перон и станични тријем нисам смио ни при-
вирити. Плашио сам се Стојанче. У ствари, то и није био страх
у правом смислу ријечи, него сам strepio да ме не примијети
његова кћерка Георгина, која је у школи сједила у клупи испред
мене.

Георгина је била једина ученица којој родитељи понедељком
нису мазали косу петролејом, него су је прали неким мирис-
ним сапуном. Увијек је имала и двије машнице, истовјетне боје
као и хаљинице које је облачила. У мом дјетињству било је дос-
та ушљиве дјеце, па су дјевојчицама мајке петролејом, веома
оштрог и непријатног мириса, мазале косу понедељком прије
поласка у школу. Због тога се у учионици стварао несносан за-
дах од његовог испаравања. Ни учитељеве молбе, а касније и
наредбе, нису спријечиле брижне мајке да на тај начин прес-
тану својој дјечи мазати косу. Тај смрад осјећао се током ције-
ле седмице, да би поново наредног понедељка био са највећим
интензитетом.

Због тога сам мрзио понедељак, дуге косе сеоских дјевојчи-
ца, вашке, густе чешљеве од воловског рога и петролеј, па сам
се тада и ја, као што је то касније у гимназији мој друг Станиша

чинио Весни, често примицао риђој Георгини да бих осјетио њежни мирис њене косе. Ђаци су тада уџбенике, свеске и прибор носили у тканим, шареним вуненим торбама, а једино је она имала кожни руксак који јој је отац Стојанча купио у Београду када су га наградили што је пожртвовано зауставио захуктали воз када је преко пруге олуја оборила велики храст.

Георгина је, такође, једина имала ципелице. Увијек чисте и сјајне. А носила је и панталоне и плетену, вунену капу. Остале дјевојчице имале су кожане опанке, бијеле скуте или кариране хаљинице, а на глави, преко петролејисане косе, шарене мараме. Такве су ми личиле на смањене, скраћене сеоске снаше.

И да не дуљим - због свега тога, али највише због мирисне риђе косе, Георгина је, ипак, била моја прва љубав. Наравно, она за то није знала. Никад јој то нисам рекао, али вјерујем да је примијетила да се са мном нешто чудно догађа, јер се на сваком часу нагињем ка њој, тражећи гумицу, зарезач или оловку. Понекад сам јој поклањао јабуке, орахе, дуње или медене бомбоне само да бих удисао миомирис њене риђе косе. У почетку се љутила, а касније је све моје понуде узимала са благим осмијехом.

Једном сам јој у школу донио и малог бијелог зеца са црвеним очима, али га није смјела узети у руке, па сам јој га, последице наставе, однио кући на жељезничку станицу. Томе се обрадовао и њен отац Стојанча, чак ме је и помиловао по глави.

Георгина није могла видјети како се поподне кријем у буковој шуми иза станице и посматрам је у њеном дворишту. Тек у осмом разреду сам се одважио да је ујутру чекам код Станкова извора, па да јој понесем руксак.

Било је још много мојих наивних дјечачких покушаја да љупкој риђокосој дјевојчици изразим наклоност... Да... Баш смијешних.

Чини ми се да сам такав био и касније. У гимназији, на факултету, на послу... Непоправљиво наиван када је ријеч о дјевојкама. Чак и када је настала моја главна, лична, очаравајућа успомена у трећем разреду гимназије... Тада сам и ја, како рекосе моји бивши школски другови Весна и Станиша, прво шиштао, а касније звиждукао мелодију о небу по коме су се осуле звијезде.